

**PRÁVNICKÉ VZDELÁVANIE
NA SLOVENSKU
PRED VZNIKOM UNIVERZITY KOMENSKÉHO.
PRÍSPEVOK K STÉMU VÝROČIU
ZALOŽENIA PRÁVNICKEJ FAKULTY¹**

prof. Mgr. Miroslav Lysý, PhD.

Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta
Katedra právnych dejín a právnej komparatistiky
miroslav.lysy@flaw.uniba.sk

**Právnické vzdelávanie na Slovensku
pred vznikom Univerzity Komenského.
Príspevok k stému výročiu založenia právnickej fakulty**

Príspevok sa zaoberá prehistóriou právnického vzdelávania na území Slovenska pred rokom 1918, a to všeobecnými predpokladmi pre vznik univerzít v Európe, stručnými dejinami najstarších stredovekých univerzít v Uhorskom kráľovstve, ale aj právnickými vzdelávacími inštitúciami na Slovensku od 17. storočia (univerzity v Trnave a v Košiciach). So vznikom modernej doby bolo potrebné prispôsobiť vzdelávanie právnikov, orientovať ho na praktické zručnosti a od 19. storočia aj vyučovať v národnom jazyku (maďarskom). Z pohľadu rozvoja právnej vedy boli posledné desaťročia pred rozpadom Rakúsko-Uhorska žižlivé, avšak z pohľadu rozvoja slovenskej národnej vzdelanosti chýbala na Slovensku právnická inštitúcia vzdelávajúca v slovenskom jazyku. Vznikom československého štátu sa otvorila cesta k novým ustanovizniám právnického vzdelávania na Slovensku.

---

¹ Táto práca bola podporená Agentúrou pre podporu výskumu a vývoja na základe Zmluvy č. APVV-18-0417.

**Die Rechtsausbildung in der Slowakei
vor der Entstehung der Comenius-Universität.
Beitrag zum Zentenarium der Begründung
der Juristischen Fakultät**

Der Beitrag befasst sich mit der Vorgeschichte der Juristischen Ausbildung in dem aktuellen Gebiet der Slowakei vor dem Jahr 1918, mit einer kurzen Geschichte der ältesten mittelalterlichen Universitäten im Ungarischen Königreich, aber auch mit den juristischen ausbildenden Institutionen in der Slowakei seit der 17. Jahrhundert. Mit der Moderne war es nötig, sich auf die praktischen Fähigkeiten zu orientieren die ab dem 19. Jahrhundert auch in Nationalsprache (ungarisch) unterrichtet wurden. Aus der Hinsicht der Jurisprudenz, die letzte Jahrzehnte vor dem Zusammenbruch Österreich-Ungarns waren förderlich, aber unter dem Gesichtspunkt der Entwicklung einer slowakischen nationalen Ausbildung, fehlte es in der Slowakei an einer juristischen Institution mit Unterricht in slowakischer Sprache.

**Legal Education in Slovakia before
the Creation of the Comenius University.**

Article to the Centenary of the Foundation of the Faculty of Law

The Paper is concerned with the prehistory of the legal education in Slovakia before 1918, with the short history of the oldest medieval universities in the Kingdom of Hungary, but also with the legal education institutions in Slovakia since 17th century. With the rise of the modern period, the legal education was necessary to adjust, to focus it on practical skills and since 19th century also to educate in national language (Hungarian). From the point of view of legal science, the last decades before the disintegration of Austria-Hungary were well-disposed, but from the point of view of Slovak national legal culture development, the institution educating in Slovak language was missing in Slovakia.

Kľúčové slová: právnické vzdelávanie, stredoveké univerzity, novoveké univerzity, reformy vzdelávania

Schlüsselbegriffe: juristische Ausbildung, mittelalterliche Universitäten, neuzeitliche Universitäten, Ausbildungsreforme

Keywords: legaleducation, medieval universities, early modern universities, reforms of education

Úvod

Normy správania sa sprevádzajú históriu ľudstva akiste ešte od čias, keď neexistoval spôsob ich zaznamenávania. Učenie sa týmto normám sprevádzalo človeka od jeho narodenia až po smrť. Bola to rodi-

na a širšia spoločnosť, ktoré tieto normy vytvárali, no najmä uchovávali v pamäti. Opakovanie uplatňovania týchto noriem a vyhľadávanie nových, ak došlo k dosiaľ nevyriešenému sporu, vytvárali predpoklady pre vznik práva. Čím bola spoločnosť zložitejšia a komplexnejšia, čím zložitejšie spoločenské štruktúry vznikali, tým bolo aj právo zložitejšie a vyžadovalo si na svoju realizáciu nielen spoločnosťou uznávanú autoritu, ale aj istú mieru profesionalizácie.

Táto profesionalizácia však nevedla priamočiaro k vytvoreniu právnickej profesie. Aj najstarší sudcovia, ktorí mali riešiť spory medzi ľuďmi, vykonávali mnohé ďalšie funkcie. Spojenie vládnutia (povedané dnešným jazykom exekutívy) a rozhodovania sporov (súdnicstva) spôsobovalo vysokú koncentráciu moci. To všetko bolo znásobené tým, že táto moc sa často legitimizovala prostredníctvom náboženstva. Vďaka tomu sa znalosť pravidiel správania sa, verejnej moci a náboženstva spájali do rúk vládnucej vrstvy spoločnosti. Základné pravidlá spoločnosti si samozrejme osvojil každý, a to aj prostredníctvom náboženských zákazov a príkazov. Typickým príkladom je starozákonné Desatoro (Ex 20, 7-17), obsahujúce stručný sumár pravidiel, ktoré dokázala absorbovať aj väčšinovo aliterárna spoločnosť. Zložitejšie spoločnosti si však vyžadovali komplexnejšie súbory pravidiel a tu sa stretávame s prvými komplexnejšími písomnými právnymi prameňmi.

Za týmto účelom vznikali zrejme aj staroorientálne kodifikácie. Hoci znalosť písma nebola v tej dobe samozrejmosťou, tieto kodifikácie mali bez pochyb za cieľ rozšíriť znalosť práva. To všetko bolo spojené s oslavou zbožšteného panovníka a malo upevňovať jeho moc, ako nasvedčuje najznámejší právny prameň staroorientálnych štátov, Chammurapiho zákonník.² Vzťah vládnej moci a božstva nakoniec dostatočne demonštrovali náboženské formy sankcií, ktoré mali postihnúť nástupcov Chammurapiho, pokiaľ by sa rozhodli nedržať sa noriem obsiahnutých v zákonníku.

V ďalšej fáze staroveku, v antickom Grécku, sa spisomňovanie práva spájalo s bojom proti dedičnej moci aristokracie. Tá zneužívala svoj monopol na výkon súdnej moci a znalosť nepísaného obyčajového práva. Hoci obsah takto spísaného práva poznáme len v zlomkoch, zdá sa, že ho predsa len môžeme aspoň čiastočne rekonštruovať. Antické grécke kodifikácie zo Sparty, Atén a iných miest (Lykúrgos, Drakón,

---

² Tento zákonník pochádzal z obdobia vlády kráľa Chammurapiho v strednej Mezopotámii (1792 – 1750 pred n. l.). Nebol však v skutočnosti najstarším zákonníkom, ako sa domnievali na začiatku 20. storočia v období jeho objavenia. Porovnaj Johns, C. H. W.: *The Oldest Code of Law in the World*. Edinburgh: T. & T. Clark, 1903, s. v – xii. Výnimočnosť tohto textu je však v jeho komplexnej zachovalosti. Na strane druhej však tento text nemal zrejme dlhodobý vplyv na ďalší vývoj, ktorý by sme mohli porovnať s vplyvom rímskeho práva.

Solón, a ďalší) upravovali pravidlá konania pred súdom a dôkazné prostriedky, určovali výšku trestov, či ochranu súkromného vlastníctva.³ Najdôležitejším výsledkom kodifikácie však nebolo zrejme len zjednotenie pravidiel vtedajšieho hmotného a procesného práva, ale jeho zverejnenie. V porovnaní s Chammurapiho kódexom však mali zbierky práva v gréckych mestách opačný účinok. Pokiaľ zákonník starobabylonského kráľa mal posilňovať jeho moc, v gréckych mestách dochádza spolu so zverejnením práva k úpadku moci aristokracie.⁴

Zverejnenie platného práva malo podobné účinky aj v starovekom Ríme. Narušenie monopolu na výkon práva, ktorý držali vtedajší rímski kňazi (pontifikovia), smerovalo k laicizácii práva, k jeho rozšíreniu smerom k širším vrstvám spoločnosti.⁵ V ďalších stáročiach sa tak rímske právo dočkalo nielen rozvoja svojich inštitútov, ale súčasne aj právnických osobností a dokonca právnych smerov (škôl) s odlišným výkladom práva.

Antické vzdelanie bolo vzdelaním mestského typu, v ktorom sa kládol dôraz nielen na obsah, ale aj vyjadrovacie formy. Malo pripraviť študentov na verejné pôsobenie, na zaujatie obecnstva na verejnom zhromaždení alebo pred súdom.⁶ Táto praktická stránka vzdelávania bola už vtedy dopĺňaná svojou „nepraktickou“ dvojličkou v podobe štúdia literatúry. Tak sa základom antického vzdelania stali slobodné umenia, teda tzv. *trivium* (gramatika, rétorika a dialektika) a *quadrivium* (aritmetika, geometria, astronómia a muzika). Predmetom vyššieho vzdelávania naopak neboli praktické a zárobkové disciplíny, ktorým Rimania a neskôr aj kresťanský stredovek opovrhovali, každý z iných dôvodov. Ak u Rimanov hral prím odpor k manuálnej práci, kresťanský stredoveký svet zavrhol peniaze a hmotné statky. Tieto odbory tak zostali pre „nevzdelancov“,⁷ aby sa pre nich vytvorili univerzitné štúdiá až v modernej dobe.

1. Pred vznikom univerzít

Uchovávateľom antickej vzdelanosti sa v stredoveku stala najmä kresťanská cirkev, formujúca sa v cisárskom období Rímskej ríše. Jej

³ Pečírka, J.: *Dějiny pravěku a starověku I*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979, s. 495.

⁴ Vojáček, L. et al.: *Dejiny verejného práva a prameňov práva*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2010, s. 47.

⁵ Rebroy, K. – Blahoy, P.: *Rímske právo*. Bratislava: Obzor, 1991, s. 65.

⁶ Třeštík, D.: *Kosmas*. Praha: Melantrich, 1972, s. 29.

⁷ Verger, J.: Univerzita. In *Encyklopedie středověku*. Eds. J.LeGoff – J.-C.Schmitt. Praha: Vyšehrad, 2002, s. 823.

včasnostredoveké štruktúry na západe dokázali však nanajvýš uchovať časť týchto diel a zmieriť pohanských autorov staroveku s kresťanským svetom latinského stredoveku. Z velikánov stredovekej vedy spomeňme tieto štyri mená:⁸ Boëthius a jeho definície prírody a osoby; Cassiodor, prikazujúci mníchom prepisovať staré rukopisy; Izidor zo Sevilly a jeho „program“ siedmich slobodných umení zachovaných prostredníctvom jeho slávneho diela *Etymologiae* a napokon vykladač Písma Beda Venerabilis. Všetky štyri osobnosti stredovekej patristiky si zaslúžia zmienku v našom prehľade preto, že pomáhali uchovať zvyšky antickej vzdelanosti a postavili základy stredovekej teológie a filozofie.

Vzdelanosť včasného stredoveku bola vzdelanosťou najmä cirkevných štruktúr: biskupstiev a kláštorov. Biskupstvá sídlili najmä v mestách, kým kláštory, aspoň spočiatku, na vidieku. Práve kláštory predstavovali gravitáciu nového stredovekého sveta smerom na vidiek; ruralizácia je typickým znakom raného stredoveku. Je to európsky vidiek, v ktorom sa začala koncentrovať hospodárska moc nových feudálnych pánov a je to aj vidiek, ktorý sa stal centrom ranostredovekej európskej kultúry. Tu aj popri týmto inštitúciám vznikajú cirkevné školy, ktorých základom sa stanú práve slobodné umenia. Nebol to, pravda, veľký pokrok a ani to nepredstavuje vrchol európskej kultúry. Stalo sa to však solídnym základom budúceho rozmachu.

Rozvoj práva v tomto období spočíva najmä vo vytváraní kánonov, synod a koncilov. Už v neskoroantickom svete dokázala cirkev absorbovať do svojich štruktúr idey rímskych právnikov a tí jej pomohli vytvoriť z cirkvi hierarchickú a životaschopnú organizáciu, ktorá vedela prežiť štáty; tak Západorímsku ríšu, ako aj barbarské kráľovstvá, ktoré prišli po nej. V prvých stáročiach stredoveku sa tak cirkev stala strážcom nových pomerov a vystupovala ako garant panovníckej moci, udržiavania vzdelanosti i tvorby práva v podobe v kresťanskom duchu upravených barbarských zákonníkov.⁹

Cez všetku kultúrnu nedokonalosť včasného stredoveku si cirkevní predstavitelia uvedomovali význam vzdelania. Vznikol tak naň cirkevný monopol, keďže laické školy postupne mizli a ich miesto nahrádzali školy katedrálne (biskupské) a kláštorne, ktorých zakladanie sa stalo pre cirkev novou povinnosťou určenou koncilovými uzneseniami.¹⁰ Predmetom vzdelávania sa stali v prvom rade staré dobré anticke slo-

⁸ Ktoré zvýraznil aj vo svojom diele Le Goff, J.: *Kultura stredoveké Evropy*. Praha: Vyšehrad, 2005², s. 179 – 181.

⁹ Hattenhauer, H.: *Evropské dějiny práva*. Praha: C. H. Beck, 1999, s. 119 – 139.

¹⁰ Špeciálne poukazujeme na Tretí lateránsky koncil (r. 1179). Brocchieriová, M. F. B. Intelektuál. In: *Středověký člověk a jeho svět*. Ed. Jacques Le Goff. Praha: Vyšehrad, 2003², s. 162.

bodné umenia. Až po ich zvládnutí mohli študenti pokračovať ďalej, najčastejšie v zmesi zručností z teológie a koncilových noriem.

Systém a úroveň vzdelávania sa však v stredovekej Európe zmenil zásadnejšie až po roku 1000, spolu s hospodárskym rozmachom miest. Na rozdiel od raného stredoveku to boli teraz mestá, v ktorých sa začala na nevôľu feudálnych pánov koncentrovať čoraz väčšia remeselná aktivita a obchod. So zvyšujúcim sa počtom ich obyvateľov sa zvyšoval aj záujem o vzdelanie. Novými študentmi už pritom neboli len klerici a novici; počet škôl i študentov sa postupne zvyšoval. Ku katedrálным školám pribudli aj školy súkromné, na význame naberali školy farské a kapitulné. Okrem kvantitatívneho rozmachu dochádza aj k zmene obsahu učiva. Základom sú stále slobodné umenia, väčší dôraz je na *triviu*, menej už na *quadriviu*. Do tohto systému celkom nezapadajú nové predmety, ako je teológia a kánonické právo, napriek tomu sú však podstatnou zložkou štúdia. Mení sa však aj postavenie cirkvi, v ktorej v priebehu 11. storočia prepuklo emancipačné hnutie v súboji so svetskou mocou a hlavnými zbraňami v tomto zápase sa stávajú často právnické argumenty.¹¹ Aj preto si význam škôl začínajú viac a viac uvedomovať nielen predstavitelia cirkvi, ale aj panovníci.

Bolo preto v istom zmysle prirodzené, že s postupnou gravitáciou kultúry, remesiel, obchodu a vzdelania do miest sa bude vo vrcholnom stredoveku zásadne meniť aj povaha vzdelávania. A hoci sa cirkvi nechystala zo vzdelávacích štruktúr vytrátiť, nedá sa poprieť, že urbanizácia vrcholnostredovekej Európy sa spojila s čiastočnou laicizáciou vzdelania. A tak sa v 12. storočí začínajú rodiť prvé univerzity, jeden z najväčších vynálezov stredovekého sveta slúžiaci dodnes. Tieto *spoločenstvá* (lat. *universitas*) získavajú v zápase medzi cirkvou a svetskou mocou svoju ochranu a podporu raz od cisárov a kráľov, inokedy od pápeža. Keď v roku 1215 získala parížska *Universitas magistrorum et scholarium Parisiensium* písomné štatúty od pápeža (potvrdené v roku 1231), znamenalo to nezávislosť tohto vysokého učenia a širokú vnútornú autonómiu. Nové spoločenské sa organizovali na podobnom základe ako slobodné mestá či remeselné profesijné združenia (cechy), spájajúce univerzitných majstrov (*magistri, doctores*), bakalárov (*baccalarii*) a študentov (*studentes*). Rozdiel oproti remeselným združeniam azda spočíval v dočasnosti členstva. Svojich funkcionárov, správcov, si volili tieto spoločenské sami a rovnako sami rozhodovali o obsahu a forme vyučovania.

---

¹¹ Třeštík, *Kosmas*, s. 31 – 36.

Prirodzenou súčasťou bola súdna autonómia, zabezpečujúca ochranu pre študentov i ich učiteľov.¹²

Hoci bolo rímske právo určitou súčasťou vzdelávania, kontrast oproti antike bol v tomto období zjavný. Už veľmi skoro po páde Západorímskej ríše (476) sa *ius civile* prestalo v Európe používať, prinajmenšom vo svojej rozvinutej podobe. Zanikla vôbec vedomosť o štruktúre tohto práva, pretože sa opustilo používanie písaného práva ako takého. Stredoveká spoločnosť sa konštituovala ako spoločnosť zvykového, ústnou tradíciou odovzdávaného práva a až vo vrcholnom stredoveku sa tieto základy postupne začínajú meniť. Smäd po zákonoch narastá opäť s emancipačnými snahami cirkvi v období Gregora VII. (1073 – 1085), aby sa vzápätí objavili a začali citovať a používať texty justiniánskeho *Corpus iuriscivilis*, najmä *Digesta*. Bol to najmä bolonský profesor Irnerius a jeho žiaci, ktorí sa zaslúžili o znovuoobjavenie rímskeho práva, ktoré sa v ďalších stáročiach stalo predmetom skúmania, glosovania a komentovania, stretu s feudálnym a kánonickým právom, no najmä recepcie tam, kde obchodný život si vyžadoval vyspelejšie formy záväzkov.¹³

Znovuoobjavenie rímskeho práva prišlo v Európe približne v rovnakej dobe ako znovuoobjavenie Aristotela. Preklady z arabčiny a gréčtiny zabezpečili nový impulz stredovekej filozofii. Napriek vysokej autonómnosti univerzít obsahový základ výučby zostával podobný. Vzhľadom ku kozmopolitnému charakteru týchto vzdelávacích centier sa ako najpraktickejšie riešenie ukázalo, že jazykom vzdelanosti zostane latinčina. Na tomto základe boli absolventi univerzít v európskych (latinských) podmienkach dostatočne „univerzálni“ a uplatniteľní všade, kde bol záujem o rímske a kánonické právo, teológiu, filozofiu, medicínu, či základy trívia. Vznikla tak z hľadiska jazykového i obsahového pomerne jednotná európska vzdelanosť.

A keďže sa týmto novým korporáciám očividne darilo a nachádzali všemožnú podporu a stretávali so záujmom, postupne vznikali v západnej Európe nové a nové univerzity, aby zápasili s novými a novými problémami. Univerzity, ktorých jednotlivé inštitúcie sami seba označovali *studium generale*, sa postupne začlenili do kultúrneho sveta latinkej Európy. Štúdium sa začínalo na fakulte slobodných umení (artistickej fakulte), po ktorej mohol študent študovať na jednej z troch „vyšších“ fakúlt, na právnickej, lekárskej a teologickej.

¹² Broccheriová, Intelektuál, s. 165 – 166. Le Goff, J.: *Za jiný středověk*. Praha: Argo, 2005, s. 195 – 196. Múcska, V. et al.: *Dejiny európskeho stredoveku II. Vrcholný stredovek (od polovice 11. storočia do polovice 13. storočia)*. Bratislava: Hlbiny, 2019, s. 272.

¹³ Chiffolleau, J.: Právo a práva. In *Encyklopedie středověku*, s. 532 – 533. Rebro – Blaho, *Rímske právo*, s. 79 – 81.

2. Najstaršie univerzity a Uhorsko

Vrcholnostredoveké inštitúcie dokázala stredná Európa prevziať s oneskorením. Prvé privilegiálne mestá sa v Uhorsku objavujú od prvej tretiny 13. storočia. S príslušným oneskorením potom vznikajú aj cechy a univerzity. V prípade vzdelávacích inštitúcií bola dôležitá iniciatíva stredo európskych panovníkov, ktorých záujem o založenie univerzít sa spájal s potrebou získania kvalifikovaných ľudí v správe a v cirkvi.

Najstarším učilišťom v našich dejinách však bolo zrejme učilište zriadené v rámci pôsobenia Konštantína a Metoda, ktorí prišli pôsobiť na naše územie na základe žiadosti moravského kniežata Rastislava (846 – 870). Sami Konštantín a Metod prešli byzantskými školami a v prípade Konštantína spomína jeho životopis, že sa učil u Leva Matematika a u Fotia (ten pôsobil ako konštantínopolský patriarcha v rokoch 857 – 867 a 877 – 886). Absolvoval teda štúdiá na konštantínopolskej akadémii, ktorá býva niekedy v literatúre síce označovaná ako univerzita,¹⁴ chýbala jej však korporatívna povaha západoeurópskych vyšších učení. Po príchode na Moravu zriadili učilište Konštantín a Metod práve tu, aby vychovávali kňazov pre moravskú cirkev. Základom výučby Konštantína a Metoda bola, prirodzene, gramatika, rozhodli sa však nie pre latinskú alebo grécku gramatiku, ale pre staroslovienčinu, ktorej z praktických dôvodov vytvorili aj písmo, ktoré poznáme pod názvom hlaholika.

Rozhodnutie Konštantína a Metoda vyučovať žiakov na Morave v staroslovienčine si vyžiadalo rozsiahle prekladateľské úsilie, do ktorého sa pustili obaja bratia. Okrem cirkevných textov sa stretávame s prekladmi právnych prameňov, najmä s prekladom zákonníka byzantských cisárov Leva III. a Konštantína V. Ekloga, ktorý v našom prostredí poznáme ako Súdny zákon pre ľudí. Z obdobia pôsobenia Metoda ako arcibiskupa (na Morave pôsobil v tejto funkcii až po prepustení z bavorského väzenia po roku 873) potom pochádza rozsiahly preklad byzantskej kánonickoprávnej zbierky Nomokánon,¹⁵ ktorý ukazuje pri najmenšom snahu o to, aby sa cirkevnoprávne spory na Morave a medzi Moravou a Bavorskom riešili právnymi prostriedkami.

V uhorskom prostredí sa vzdelávanie rozvíjalo tak ako inde, teda pri kláštoroch. Vznikom väčších sídelných aglomerácií sa začali budovať aj farské školy a školy v kapitulách, resp. prepoštvách. Už v 11. storočí

¹⁴ Por. napr. Vavřínek, V.: *Cyrl a Metoděj mezi Konstatinopolem a Římem*. Praha: Vyšehrad, 2013, s. 129.

¹⁵ Jáger, R.: Časové vymedzenie vzniku veľkomoravského Nomokánona. In: *Konštantínove listy*, roč. 11, 2018, č. 2, s. 67 – 77.

nimi boli podľa všetkého Bratislavské a Nitrianske prepošstvo, o niečo neskôr vzniklo prepošstvo aj na Spiši. A už tu sa zrejme na týchto školách vyučovalo kánonické právo, pravda, až po zvládnutí matérie slobodných umení.¹⁶

Zhruba od 13. storočia sa pritom potreby štátnej a cirkevnej správy v Uhorsku začínajú zvyšovať v dôsledku obrovského nárastu záujmu o spisovanie právnych úkonov. Takáto produkcia si vyžadovala viac ako len znalosť *trivia* zo slobodných umení a prinajmenšom od 14. storočia sa začína formovať praktické právnické vzdelávanie v Uhorsku pre budúcich praktických právnikov.¹⁷

Predpoklady pre vznik prvej uhorskej univerzity dozreli až za vlády Ľudovíta I. Veľkého (1342 – 1378). Za jeho vlády došlo k založeniu *studiumgenerale* v Päťkostolí (maď. Pécs), avšak bez teologickej fakulty, na základe čoho nebola univerzita kompletná. O presnejších okolnostiach jej vzniku i zániku toho veľa nevieme, predpokladá sa len, že ako *studiumgenerale* fungovala od roku 1367 do prelomu 14. a 15. storočia a do tureckého vpádu pred polovicou 16. storočia mohla fungovať zrejme len ako *studiumparticulare*.¹⁸ To už bolo v čase, keď boli v strednej Európe založené ďalšie univerzity, ako pražská univerzita v Českom kráľovstve (1348), krakovská univerzita v Poľskom kráľovstve (1364) a viedenská univerzita v Rakúskom vojvodstve (1365).

Podobne ako pri päťkostolskej univerzite je zahalené tajomstvom aj založenie a pôsobenie ďalšej uhorskej univerzity so sídlom v Starom Budíne (Óbuda), keďže potvrdzovacia listina o jej založení z roku 1389 sa nenašla. Nevieme celkom, či sa ju podarilo založiť vďaka úsiliu uhorského kráľa Žigmunda Luxemburského (1387 – 1437), alebo tamojšieho prepošstva. Status univerzity zrejme starobudínska univerzita stratila pomerne rýchlo, keďže o nie-

---

¹⁶ Prehľadne Hlavačková, M.: *Kapitula pri Dóme sv. Martina. Intelektuálne centrum Bratislavy v 15. storočí*. Bratislava: Pro historia, 2008, s. 13 – 14.

¹⁷ Podrobnejšie spracovanie praktického právnického vzdelávania (*patvaria*) spracoval v našej literatúre Bónis, Gy.: Die praktische Juristenausbildung im mittelalterlichen Ungarn. In: *Acta facultatis Juridicae Universitatis Comenianae. Die juristische Bildung in der Slowakei und Ungarn bis zum J. 1848. Materialien der IX. tschechoslowakisch-ungarischen Rechtshistorikerkonferenz, die zum 500. Jahrfest der Begründung der Juristischen Fakultät in Trnava, vom 10. bis 12. November 1966 in Smolenice (Slowakei) tagte*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1966, s. 55 – 64. Porovnaj tiež Laclaviková, M. – Švecová, A.: *Dejiny právnického vzdelávania na Trnavskej univerzite v Trnave*. Praha: Leges, 2017, s. 19 – 20.

¹⁸ Štulrajterová, J.: Vysoké školstvo v Uhorsku v 14. a 15. storočí a založenie Academie Istropolitany. In: *Zborník Filozofickej fakulty Univerzity Komenského, Paedagogica*, roč. 20, 2008, s. 51.

koľko desaťročí neskôr mohol kráľ Matej Korvín konštatovať, že sa v Uhorsku žiadna univerzita nenachádza.¹⁹

Tým sa prirodzene dostávame k poslednej zo stredovekých uhorských univerzít, a to k bratislavskej. Vzhľadom k tomu, že sa predošlé dve uhorské univerzity nepodarilo dlhšie udržať, bolo logické, že uhorskí študenti študovali na zahraničných univerzitách, aby tam mohli získať vzdelanie, ktoré im kapitulné a farské školy, prípadne *studium-particulare* nemohli poskytnúť. Po nástupe Mateja Korvína sa táto potreba snúbila s prienikom humanizmu do Uhorska a s pôsobením zahraničných umelcov a učencov. K založeniu univerzity v Bratislave došlo 19. mája 1465 (pôsobiť začala na jeseň 1467) a táto inštitúcia vošla do našich dejín pod názvom Academia Istropolitana, hoci sa tento názov v čase jej existencie nepoužíval (bratislavské *studium generale* sa označovalo skôr ako *Universitas ([H]istropolitana)*.

Pápež Pavol II. (1464 – 1471) udelil bratislavskej univerzite svoje dobrozdanie, podľa ktorého sa mala nová vzdelávacia ustanovizeň riadiť bolonským vzorom. O týchto vnútorných pomeroch však vieme v skutočnosti (opäť) veľmi málo, a to aj vzhľadom ku krátkemu obdobiu fungovania Istropolitany. Samotný bolonský vzor zrejme vôbec nezodpovedal vnútorným pomeroch na bratislavskej univerzite, keďže tento typ univerzity spočíval v samospráve študujúcich, ktorí si spomedzi seba volili rektora (na rozdiel od parížskeho typu rozšíreného aj v Nemecku, kde univerzity spravovali učitelia).²⁰ Ďalšou pochybnosťou je vôbec existencia právnickej fakulty, prinajmenšom z pohľadu niektorých bádateľov.²¹ Treba však povedať, že založenie kompletnej univerzity, vrátane právnickej fakulty, bolo bez pochyb pôvodným zámerom kráľa Mateja Korvína a na existenciu právnickej fakulty poukazujú ešte ďalšie indicie. Nimi sú²² najmä bohato vybave-

¹⁹ Tamže, s. 52. CSIZMADIA, A.: Vysoké školstvo v Uhorsku v 14. – 15. storočí. In: *Humanizmus a renesancia na Slovensku v 15. – 16. storočí*. Eds. Ľudovít HOLOTÍK – Anton VANTUCH. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1967, s. 111 – 113.

²⁰ Porovnaj Jankovič, V.: Vznik a účinkovanie prvej bratislavskej univerzity – Academia Istropolitana. In: *Historický časopis*, roč. 12, 1964, č. 4, s. 543. REBRO, K.: Istropolitana a Bologna. In: *Humanizmus a renesancia na Slovensku v 15. – 16. storočí*. Eds. Ľ. HOLOTÍK – A. VANTUCH. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1967, s. 13 – 17. V Rebrovej štúdii nájdeme aj veľmi podrobný rozbor bolonského typu univerzity a jej rozdielom oproti parížskemu typu, najmä v otázke správy a riešenia prípadných sporov.

²¹ REBRO, Istropolitana a Bologna, s. 18 – 19. REBRO, K.: K dejinám Academie Istropolitany. In: *Slovenská archivistika*, roč. 2, 1967, č. 1, s. 12 – 18. Rebrove argumenty v zásade prijal aj Gábriš, T.: Humanizmus a renesancia v predmoháčskom Uhorsku a ich vplyv na právnické vzdelávanie a knižnú kultúru. In: *Acta facultatis iuridicae Universitatis Comenianae*, 2007, roč. 25, s. 95-96. Skepticky k existencii právnickej fakulty tiež Laclavíková – Švecová, *Dejiny právnického vzdelávania na Trnavskej univerzite v Trnave*, s. 25 – 26.

²² Ako upozornila Hlavačková, *Kapitula pri Dóme sv. Martina*, s. 117 – 122.

ná bratislavská knižnica, ktorá obsahovala v dobe existencie univerzity bohatú dobovú právnickú literatúru, v ktorej nechýbal Graciánov dekrét, Dekretálie Gregora IX., Klementíny atď.²³ Ak sa prikloníme v tomto prípade v prospech existencie právnickej fakulty v Bratislave, zrejme budeme súhlasiť aj s názorom, že dôraz vo vyučovaní sa kládol na kánonické právo.

Bratislavská univerzita (Istropolitana) pôsobila, podobne ako jej dve ďalšie stredoveké predchodkyne v Uhorsku, príliš krátko. Veľmi rýchlo prišla stagnácia a úpadok, spojený aj s poklesom záujmu kráľa Mateja Korvína o jej ďalší rozvoj. Napokon, keď sa Korvínovi podarilo obsadiť Viedeň a spraviť si z nej sídlo, mal k dispozícii práve viedenskú univerzitu. Univerzita v Bratislave zanikla niekedy po roku 1488.

3. Novoveké právnické vzdelávanie

Impulzom k založeniu novovekej Trnavskej univerzity sa stala reformácia a na ňu nadväzujúca rekatolizácia. Ak reformácia podnietila zápas o cirkev, záujem o výklad Biblie, štúdium prvotnej cirkvi a politické i vojenské zápasy v európskych krajinách severne od Álp, rekatolizácia (niekedy s určitou nepresnosťou označovaná aj ako protireformácia) bola odpoveďou katolíckej cirkvi na pokusy o spochybnenie autority pápeža a riešenie vieroučných otázok rôzneho druhu. V Uhorsku sa obom hlavným vetvám reformácie (luteránskemu a kalvínskeму smeru) podarilo získať veľkú väčšinu obyvateľstva (cca 80 – 90 %), čím sa znovuzískanie krajiny stalo pre katolíkov veľkou výzvou. Jednou zo zbraní tejto rekatolizácie sa malo stať katolícke vzdelávanie a tieto ciele sledovala aj Spoločnosť Ježišova (jezuitský rád), ktorej štruktúry a existenciu potvrdil pápež Pavol III. v roku 1540.

Centrom katolíckej inteligencie v Uhorsku sa stala Trnava. Dôvodom bolo to, že po tureckých výbojoch po roku 1541 sa muselo Ostrihomské arcibiskupstvo presťahovať práve sem (v roku 1543) a keď sa novým ostrihomským arcibiskupom stal Mikuláš Oláh, veľkú pozornosť venoval práve organizácii školstva v Trnave. Do Trnavy ale aj inde prišli napokon aj jezuiti, ktorí prispievali k organizácii najmä „stredného“

---

²³ Bližšie k týmto zbierkam tvoriacim *Corpus iuris canonici* pozri VLADÁR, V.: *Pramene práva Katolíckej cirkvi v historickom vývoji*. Plzeň : Aleš Čeněk, 2009, s. 149n.

škoolstva.²⁴ Uhorsku však chýbala univerzita a mladí študenti chodili na svoje štúdiá do okolitých i vzdialenejších krajín.

Ak sa máme vrátiť trochu späť, toto bol zrejme aj prípad najslávnejšieho uhorského právnika z prelomu stredoveku a novoveku Štefana z Vrbovca (Werböczyho), u ktorého sa predpokladá štúdium na niektorých z italských univerzít.²⁵ Práve jeho vzdelanie a rozhl'ad v rímskom i kánonickom práve sa odrazil na systematike a čiastočne i terminológii jeho Opusu Tripartitum. Jeho „trojknihá“ sa stala základom uhorského (najmä súkromného) práva, ako vieme, nie z autority moci panovníka a snemu (teda podľa pôvodného zámeru), ale z autority jedinečnosti spracovania. Štefan z Vrbovca bol zrejme jeden z mála v Uhorsku, ktorý bol dostatočne vzdelaný na to, aby takéto dielo spracoval a dal uhorskému právu a jurisprudencii významný impulz pre ďalšie stáročia vývoja.

Zápas o podobu uhorskej vzdelanosti však Štefan z Vrbovca nevybojoval; zomrel v Turkmi obsadenom Budíne na sklonku roku 1541 a prenechal tak tieto zápasy neskorším generáciám. Až takmer o storočie po jeho smrti (1635) sa podarilo zriadiť v Trnave novú univerzitu, ktorá mala tentoraz šťastie na dlhšie trvanie a rozvoj ako jej stredoveké predchodkyne. Jej vybudovanie bolo zásluhou už spomínaných jezuitov a nesmieme ani opomenúť kľúčovú úlohu ostrihomského arcibiskupa Petra Pázmaňa. Základným študijným predpisom sa stal jezuitský školský poriadok *Ratio atque institutio studiorum Societatis Jesu* z roku 1599.²⁶

Pôvodná štruktúra trnavskej jezuitskej univerzity nepočítala s existenciou právnickej fakulty, a nebola jej súčasťou dokonca ani fakulta lekárska. Právnická fakulta však napokon pribudla v roku 1667. Vznik tejto fakulty bol podmienený potrebami uhorskej verejnej správy, či podporou šľachty, čo napokon prevážilo nad počiatočným váhaním vedenia univerzity. Veľkou výhodou napokon bolo, že sa popri rímskom a kánonickom práve malo na fakulte vyučovať domáce uhorské-

---

²⁴ *Dejiny Slovenska II (1526 – 1848)*. Ed. S. Cambel. Bratislava: Veda, 1987, s. 126 – 127. K organizácii jezuitského školstva aj v kontexte s trnavskou univerzitou porovnaj Holinka, R.: Založení Trnavské university. In: *Trnavský sborník. K 300. výročí založení university v Trnavě vydala v říjnu 1935 Učená společnost Šafaříkova v Bratislavě péčí gen. tajemníka prof. dr. Vladimíra Klecandyjakootisk „Bratislavy“, Časopisu pro výzkum Slovenska a Podkarpatské Rusi (IX. 3) v 1000 výtiscích*. V Praze: Tiskem Státní tiskárny, s. 11 – 28.

²⁵ Porovnaj napr. Mezey, B.: Az ötszász esztendő jogkönyv. In *Jogtörténeti szemle*, 2014 – 2015, č. 4.-1, s. 2.

²⁶ Laclavíková – Švecová, *Dejiny právnického vzdelávania na Trnavskej univerzite v Trnave*, s. 29 – 30.

ho právo.²⁷ Takáto priam praktická orientácia vzdelávania pritom nebola úplnou samozrejmosťou,²⁸ keďže dosiahnutie vzdelania nebolo v minulosti primárne orientované na prax, ako je to (spravidla) dnes. Navyše pripomeňme, že v Uhorsku recepcia rímskeho práva prebehla omnoho povrchnejším spôsobom v porovnaní s ostatnými európskymi krajinami. Inak bolo ale v štúdiu práva v zásade dodržané to, čo platilo už tradične: štúdiu práva predchádzali slobodné umenia, a teda uchádzač už musel mať zvládnutú prípravu na gymnázium, resp. artistickej fakulte. Na právnickej fakulte napokon študenta čakali prednášky z kánonického, rímskeho a domáceho uhorského práva.

Trnavská právnická fakulta bola limitovaná nedostatkom financií, čo sa spočiatku prejavovalo najmä v nestabilnom profesorskom zbrore. Pomery však nijako nezlepšovali ani všeobecne nestabilné pomery v krajine (morové epidémie a stavovské povstania). Pokojný rozmach nastal až po skončení povstania Františka II. Rákociho. Trnava sa tak stala skutočným intelektuálnym centrom Uhorska a centrom právnej vedy. Význam Trnavy ako strediska vzdelávania si uvedomíme najmä v kontexte osobností, ktoré boli späté s Trnavskou univerzitou a s literatúrou, ktorá v Trnave vychádzala. Na prvom mieste je to Martin Svätajánsky (1633 – 1705), ktorý mal na starosti univerzitnú knižnicu a tlačiareň, a ktorého poznáme najmä ako vydavateľa zbierky uhorských zákonov *Corpus JurisHungarici* (1696), v ktorej okrem zahrnutých zákonov uhorského Krajinského zhromaždenia (snemu) nájdeme aj zbierku *Opus Tripartitum*.²⁹ Z ďalších zvučných mien spomeňme ešte prinajmenšom Jána Segediho (1699 – 1760) a jeho spracovanie uhorského práva na báze *Tripartita*. Zabudnúť netreba ani na Michala Benčíka (1670 – 1728), ktorý sa v slovenských dejinách preslávil svojím výpadom proti trenčianskej šľachte slovenského pôvodu a obyvateľom mesta Trenčín,³⁰ ale ktorého treba pripomínať aj ako autora najstaršieho návrhu trestného zákonníka v Uhorsku.

---

²⁷ Tamže, s. 43 – 51. REBRO, Karol. Die juristische Fakultät der Universität in Trnava (1667 – 1777). In *Acta facultatis Juridicae Universitatis Comenianae. Die juristische Bildung in der Slowakei und Ungarn bis zum J. 1848*, s. 16.

²⁸ REBRO, K.: Právnická fakulta trnavskej univerzity. In *Trnavská univerzita v slovenských dejinách*. Eds. Viliam Čičaj. Bratislava: Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1987, s. 128, 131 – 134. Jankovič, V.: *Trnavská univerzita*. Bratislava: Pamiatkový ústav, Bratislava, 1995, s. 52.

²⁹ Luby, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava: Iura edition, 2002², s. 72 – 73. K dejinám trnavskej tlačiarne porovnaj Radváni, H.: Knižnica a kníhtlačiareň trnavskej univerzity. In *Trnavská univerzita v slovenských dejinách*, s. 209 – 221.

³⁰ Posledne sa téme venoval Demmel, J.: *Panslávi v kaštieli*. Bratislava: Kalligram, 2017, s. 26 – 28.

Zoznam osobností novovekej trnavskej univerzity je prirodzene rozsiahlejší,³¹ náš prehľad však zakončíme tým, že Trnava mala byť len dočasným sídlom jezuitskej univerzity, pretože sa počítalo s tým, že bude po odchode Turkov z Uhorska sídliť v Ostrihome. Keď napokon skutočne došlo k oslobodeniu strednej časti krajiny od Turkov, sťahovanie univerzity do Ostrihomu sa neuskutočnilo. Realizovali sa však dôležité reformy vzdelávania uhorskej kráľovnej Márie Terézie,³² ktorá ustanovila štátny dohľad nad univerzitou. Vznik štátneho dohľadu nad vzdelávacími inštitúciami (bez ohľadu na zriaďovateľa) je napokon podstatou štátnej vzdelávacej politiky až do súčasnosti. Väčší poriadok vo výučbe, už aj s ohľadom k nie vždy ideálnym pomerom na trnavskej právnickej fakulte predstavoval dohľad Miestodržiteľskej rady. Reformy Márie Terézie sa však týkali aj organizácie univerzity a jej fakúlt, či kontroly financovania a obsahu výučby. Tie boli zavŕšené pravidlami štúdia (*norma studio-rum*) z roku 1770.³³ V roku 1777 potom prispôsobila výučbu svojou reformou *Ratioeducationis*, zdôrazňujúcou praktickú stránku výučby práva.³⁴ V tom istom roku dochádza aj k sťahovaniu univerzity do Budína, v ktorom zostala do roku 1834, keď bola univerzita presťahovaná na druhý breh rieky Dunaj do Pešti. Tam táto najväčšia maďarská vysokoškolská ustanovizeň sídli dodnes pod názvom Univerzita LorándaEötvösa (EötvösLorándTudományegyetem).

Trnavská univerzita nebola vo svojej dobe jedinou v Uhorsku. Druhú univerzitu sa podarilo založiť vďaka iniciatíve jágerského biskupa Benedikta Kišdyho v roku 1657 v Košiciach a podobne ako v Trnave išlo o jezuitskú univerzitu, ku ktorej patrilo gymnázium. Na rozdiel od Trnavy v Košiciach existovala len právnická katedra. V roku 1777 sa z nej však stala Košická kráľovská akadémia s možnosťou dvojročného právnického štúdia. Aj tu sa v tomto roku prejavili následky reformy *Ratioeducationis*.³⁵

³¹ Prehľadne Laclavíková – Švecová, *Dejiny právnického vzdelávania na Trnavskej univerzite v Trnave*, s. 87 – 112.

³² Kowalská, E.: *Osvietené školstvo (1771 – 1815). Nástroj vzdelania a disciplinizácie*. Bratislava: Historický ústav SAV, 2014, s. 18 – 31.

³³ Eckart, F.: *A Jog- és államtudományi kar története 1667 – 1935*. Budapest: Királyi magyar egyetemi nyomda, 1936, s. 65 – 66.

³⁴ Súvislosti reforiem vzdelávania a výučby domáceho práva v Trnave sa venoval Csizmadia, A.: Der Unterricht des Heimatrechts in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts und die Jurisprudencia practica von István Huszty. In *Acta facultatis Juridicae Universitatis Comenianae. Die juristische Bildung in der Slowakei und Ungarn bis zum J. 1848*, s. 79 – 90.

³⁵ Halaga, O. R.: Právny, územný a populačný vývoj mesta Košíc. Košice: Mestský národný výbor v Košiciach, 1967, s. 79 – 80. VIETOR, M.: Die rechtswissenschaftliche Akademie in Košice bis zum Jahre 1848. In: *Acta facultatis Juridicae Universitatis Comenianae. Die juristische Bildung in der Slowakei und Ungarn bis zum J. 1848*, s. 322 – 323.

Štúdium práva na právnických akadémiách sa stalo v tomto období novou možnosťou právnického vzdelávania. Na rozdiel od plného univerzitného vzdelania na kráľovských akadémiách sa vyučovali „len“ praktické predmety, pričom vedecké vzdelanie zostalo práve univerzitám. Okrem Košíc bola zriadená akadémia aj v Trnave, v Rábe, Záhrebe a Veľkom Varadíne.³⁶ Štúdium spočívalo v absolvovaní filozofického a právnického kurzu, pričom okrem matérie, ktorú poznáme zo slobodných umení, sa tu vyučovali aj dejiny, či základy prírodovedy a hospodárskej vedy. Ako budúci praktickí právnici mali zvládnuť materiu z prirodzeného práva, domáceho (uhorského) práva a kánonického práva.³⁷ Vzhľadom k rozhodnutiu cisára a uhorského kráľa Jozefa II. zmeniť územnosprávne členenie Uhorska došlo k presťahovaniu Kráľovskej právnickej akadémie z Trnavy do Bratislavy, k čomu došlo v roku 1784.

Tak sa v Bratislave a v Košiciach dalo študovať právo na právnických akadémiách, kým úplné univerzitné štúdium sa dalo dosiahnuť na vtedajšej Uhorskej univerzite v Budíne. Ak by sme si mali spraviť sondu do dobovej organizácie štúdia, tak na košickej právnickej akadémii bolo od roku 1861 rozdelené medzi nasledovné katedry:

Katedra uhorského verejného práva, správneho práva a súkromného práva,
Katedra rakúskeho občianskeho práva a občianskeho procesného poriadku,
Katedra rakúskeho občianskeho práva, uhorského obchodného, zmenkového a banského práva,
Katedra rímskeho a kánonického práva,
Katedra právnej filozofie a trestného práva a
Katedra dejín Uhorského kráľovstva a ďalších provincií rakúskej monarchie a štatistiky.³⁸

³⁶ Kowalská, E.: Pôsobenie Kráľovskej akadémie v Trnave (1777 – 1784). In: *Trnavská univerzita v slovenských dejinách*, s. 285.

³⁷ Tamže.

³⁸ Potemra, M.: Die Juristische Akademie in Košice in den Jahren 1848 – 1922. In: *Acta facultatis Juridicae Universitatis Comenianae. Právnická vzdelanosť na Slovensku (1848 – 1971). Materiály z konferencie k 50. výročiu vzniku Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave (Smolenice 2. – 4. novembra 1971)*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1975, s. 224. Podrobnejšie štatistiky o študentoch košickej akadémie sú spracované v Kmety, A. – Juhász, R. I.: *A Kassai felsőoktatási nézményeinek hallgatói 1776 – 1852*. Budapest: Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem, 2018, 718 s.

4. Výzvy v právnickom vzdelávaní v 19. storočí

Moderná doba priniesla tak ako v iných sférach života v dejinách právnického vzdelávania výrazné zmeny. V školstve stále pretrvávalo konfesiónálne rozdelenie škôl. Na území Slovenska tak bolo najdôležitejším delenie na školy katolícke a evanjelické, pričom počtom dominovalo katolícke školstvo. V polovici 40. rokov 19. storočia tak bolo na Slovensku 24 katolíckych gymnázií, po ktorých bolo možné študovať na spomínaných právnických akadémiách v Košiciach a v Bratislave, a ktoré boli taktiež katolíckymi ustanovizňami. Z evanjelických vyšších škôl sa dalo právo študovať na prešovskej akadémii³⁹ a pre kalvínov bola zase k dispozícii akadémia v Blatnom Potoku (Sárospatak).⁴⁰ Výučba práva a dejín na akadémiách trvala spočiatku dva roky, po roku 1850 sa však zaviedlo trojročné štúdium. Plný právnický doktorát sa dal získať len na univerzite, a to buď v Pešti (od r. 1873 Budapešti) alebo v sedmohradskom Kluži (Cluj, Kolozsvár, Klausenburg), prípadne aj v chorvátskom Záhrebe (keďže Chorvátsko bolo súčasťou krajín Svätoštefanskej koruny). Právo sa však dalo študovať aj mimo Uhorska, a to najmä na právnických fakultách v Prahe⁴¹ alebo vo Viedni.

V tomto storočí sa definitívne odstránila latinská univerzalizita z uhorského vysokoškolského prostredia. Prvým prelomom sa stala výučba v nemčine zavedená za Jozefa II. na Uhorskej univerzite. Po jeho smrti nasledoval síce návrat k latinčine, ale postupne v prvej polovici 19. storočia došlo popri maďarizácii v štátnej správe a ústredných orgánoch štátu (napríklad zavedením maďarčiny ako rokovacieho jazyka Krajinského zhromaždenia) aj k maďarizácii vzdelávania a neskôr aj samosprávy. V roku 1844 tak uhorský parlament na svojom zasadnutí v Bratislave schválil napriek protestom chorvátskych poslancov zákonný článok zavádzajúci maďarčinu ako jazyk štátnej správy a Krajinského zhromaždenia,⁴² pričom maďarčina sa začala zavádzať

³⁹ *Dejiny Slovenska II*, s. 782.

⁴⁰ Jedným z jej študentov bol napríklad Lajos Kossuth. Z jeho generácie, ktorá utvárala jadro uhorskej politiky v dobe po vydaní marcových zákonov z roku 1848 mali právnické vzdelanie aj osobnosti ako Ferenc Deák (prvý uhorský minister spravodlivosti z roku 1848 a architekt vyrovnania z roku 1867), József Eötvös (spoluprotorca tzv. Národnostného zákona z roku 1868) či prvý uhorský ministerský predseda Lajos Batthány.

⁴¹ Od akademického roka 1882/1883 sa začala výučba na rozdelených právnických a filozofických fakultách, a to na českej a nemeckej. Ďurčanský, M. – Ratajová, J. – Pousta, Z.: *Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze*. In *Encyklopedie českých právních dějin. V. svazek Pa-Právni*. Eds. Karel Schelle – Jaromír Tauchen. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 856.

⁴² Zák. čl. II/1844 o maďarskom jazyku a národnosti. (*1844. évi II. törvénykik a magyar nyelvés nemzetiségéről.*)

aj ako jazyk vyšších škôl a akadémií v Uhorsku (vrátane Chorvátska).⁴³ Z tejto perspektívy môžeme tiež upozorniť na to, že približne od polovice 19. storočia dochádza aj k pomad'arčovaniu odbornej právnickej literatúry. Ak dovtedajší velikáni uhorskej právnej vedy ako boli Štefan Huszty,⁴⁴ Jacob Fleischhacker,⁴⁵ Alexander Kövy,⁴⁶ Imrich Kelemen,⁴⁷ Pavol Szlemenics (Slemenič),⁴⁸ či Ján Nepomuk Markovics (Markovič)⁴⁹ svoje základné diela vydávali v latinskom jazyku, (no nezriedka bývali prekladané už do maďarčiny)⁵⁰ literatúra od druhej polovice 19. storočia bola už písaná zväčša v maďarskom jazyku a autori ako boli János Suhayda,⁵¹ Alajos Knorr,⁵² Bálint Ökröss,⁵³ Imre Zlinszky⁵⁴ či Gusztáv Wenzel⁵⁵ si presekávali svoju akademickú dráhu kultivovaním maďarského právnického jazyka,⁵⁶ k čomu im dopomáhala nielen zázemie

⁴³ NÁNÁSI, L.: Az első magyar jogász-akadémikus Szlemenics Pál élete és munkássága. In: *Acta Universitatis Szegediensis, Acta juridica et politica*, 2013, roč. 3, č. 2, s. 173. Kónya, Peter et al. *Dejiny Uhorska*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, 2013, s. 537.

⁴⁴ Jeho základné dielo vyšlo v niekoľkých vydaniach, my na tomto mieste citujeme to trnavské z roku 1766: Huszty, S.: *Jurisprudentia practica seu Commentarius novus in Jus Hungaricum I-III*. Tyrnaviae, Typis Collegii Academici Societatis Jesu: 1766. Z Husztyho práce potom hojne čerpali ďalší autori.

⁴⁵ Fleischhacker, J. *Institutiones Juris Hungarici Praemissis Ejusdem Historia ac Prolegomenis Tres in Libros divisae. Liber I-III*. Posonii: Typis Ioannis Nep. Schauff, 1795.

⁴⁶ KOVY, A.: *Elementa jurisprudentiae Hungaricae*. Cassoviae: Typis Francisci Landerer, 1800.

⁴⁷ KELEMEN, E.: *Institutiones Juris Hungarici privati. Liber I-III*. Buda: Typis Regiae Scientiarum Univer. Hungaricae, 1814.

⁴⁸ Szlemenics, P.: *Elementa Juris Hungarici Judiciarii civilis. Tomus I*. Posonii: Typis Simonis Petri Weber et Filii, 1829.

⁴⁹ Markovics, I. N.: *Epitome institutiovm Ivris Hvngarici privati*. Buda: Typis Regiae Vniversitatis Hvngaricae, 1822.

⁵⁰ Aj oni tak už počas svojho života reagovali na pomad'arčovanie školstva, práva a akademického prostredia. Príkladom je aj Szlemenicsovo dielo o uhorskom občianskom práve v maďarskom jazyku z roku 1845: SZLEMENICS, P.: *Magyar polgári törvény*. Pozsony: Belnay örökösei, 1845². Jeho maďarských písaných prác je však ďaleko viac, por. jeho životopisnú štúdiu NÁNÁSI, Az első magyar jogász-akadémikus Szlemenics Pál élete és munkássága, s. 171 – 195.

⁵¹ SUHAYDA, J.: *A magyar polgári anyagi magánjog rendszere az országbirói értekezlet által megállapított Ideiglenes törvénykezési szabályokhoz alkalmazva*. Pest: Nyomatott Vodianer F.-nél, 1874³.

⁵² KNORR, A.: *A magyar magánjog. Különös tekintettel a gyakorlati életigényeireis*. Pest: Eggenberger-félé akad. könyvkereskedés, 1873.

⁵³ ÖKRÖSS, B.: *Általános magyar polgári magánjog az 1848. évi törvényhozás és az országbirói tanácsokmány módosításai nyomán*. Pest: Heckenast Gusztáv, 1872⁴.

⁵⁴ ZLINSZKY, I.: *A magyar magánjog mai érvényében különös tekintettel a gyakorlati gényeire*. Budapest: Franklin-társulat, 1902⁸.

⁵⁵ Wenzel bol nielen civilistom ale aj právnym historikom a expertom na dejiny uhorských miest. Z jeho civilistickej tvorby odcitujme prinajmenšom súhrn uhorského a sedmohradského súkromného práva: WENZEL, Gusztáv. *A magyar és erdélyi magánjog rendszere I – II*. Buda: A kir. m. egyetemi nyomda, 1863 – 1864.

⁵⁶ Zo základných diel tohto obdobia však spomeňme ešte po nemecky písané dielo Carla Putza (*System des ungarischen Privatrechtes*. Wien: Verlag der G. J. Manz'schen Buchhandlung, 1870).

Uhorskej kráľovskej univerzity a niektorých ďalších vyšších škôl, ale aj v roku 1825 zriadená Uhorská akadémia vied.

V porovnaní s týmto inštitucionálnym zázemím mali maďarské národy Uhorského kráľovstva omnoho skromnejšie prostredie a skôr nepriateľský postoj väčšej časti politických elít krajiny. Aj preto sa v prostredí národného obrodzenia môžeme stretnúť s požiadavkami smerujúcimi k vytvoreniu slovenských vzdelávacích inštitúcií. Tak Žiadosť slovenského národa z 10. mája 1848⁵⁷ obsahujú požiadavku na zriadenie všetkých stupňov slovenských škôl, a to vrátane univerzity so slovenským vyučovacím jazykom a so slobodou vyučovania.⁵⁸ V roku 1861 sa v Memorande slovenského národa opäť myslelo na školstvo, a to dokonca výslovne aj právnické. Niet divu; koncept Memoranda vytvoril právnik Štefan Marko Daxner.⁵⁹ Je napokon pre atmosféru memorandového obdobia slovenských dejín príznačné, že sa v texte požaduje zriadenie právnickej akadémie „v príhodnom meste slovenskom“,⁶⁰ bez toho, že by autori udali konkrétny návrh. To naznačuje, že sídla už existujúcich akadémii v Bratislave a v Košiciach nezodpovedali predstavám národného hnutia ako „príhodné slovenské mestá“.⁶¹

Požiadavky slovenského národného hnutia nielenže neboli vyslyšané, ale realita uhorskej vzdelávacej politiky po rakúsko-uhorskom vyrovnaní z roku 1867 smerovala k zostreniu maďarizácie a k útoku na novozaloženú Maticu slovenskú a slovenské gymnáziá v Martine, v Kláštore pod Znievom a v Revúcej. Hoci boli tieto ataky v podstate regionálnymi súbojmi stoličných úradníkov proti slovenským kultúrnym a vzdelávacím inštitúciám, mali pre rozvoj slovenského vzdelávania celkovo veľmi negatívne dôsledky. Najdôležitejším bolo, že sa

⁵⁷ Žjadosťi slovenskjego národa. In M. DOHNÁNY: *História povstaŋja slovenskjego z roku 1848 I*. Skalica: Písmom a tlačivom Fraňa Xaviera Škarnicla a sinou : 1850, s. 58.

⁵⁸ Pod slobodou vyučovania mali zrejme autori Žiadosťi na mysli vyučovaciu slobodu, ako ju zaviedla legislatíva marcových zákonov. Porovnaj Zák. čl. XIX/1848 o uhorskej univerzite. (1848. évi XIX. törvénycikk a magyar egyetemről.)

⁵⁹ K rozšírenosti právnického vzdelávania medzi slovenskou inteligenciou porovnaj napr. Halász, I.: Vznik slovenskej právnickej infraštruktúry po roku 1918 (Príspevok k storočnici vzniku slovenského časopisu Právny obzor). In *Právnik*, roč. 156, 2017, č. 7, s. 605.

⁶⁰ *Slovenské národné shromaždenie v Turčianskom sv. Martince 1861*. Ed. A. Sládkovič. Turčiansky sv. Martin: Matica slovenská, 1941, s. 92.

⁶¹ Pre štúrovcov napríklad Bratislava mohla predstavovať po niekoľko rokov dôležitú inštitucionálne zázemie vďaka zriadeniu slovenskej katedry na evanjelickom lýceu. Keď však došlo k jej zrušeniu, prestali v roku 1848 vychádzať Slovenské národné noviny a zanikol aj poslancový mandát Ľudovíta Štúra po rozpustení posledného stavovského snemu, prestala byť Bratislava centrom slovenského národného života. K tomu podrobnejšie Demmel, J.: *Ľudovít Štúr*. Bratislava: Kalligram, 2015, s. 270 – 272. Nové centrum sa v tomto čase len hľadalo a skôr zhodou okolností sa ním po Memorande stal Turčiansky svätý Martin. Pripomeňme ešte, že katolícke právnické akadémie v Košiciach a v Bratislave tiež nevyhovovali veľkej časti slovenského národného hnutia práve z konfesijných dôvodov (sám Daxner bol evanjelik).

v slovenskom jazyku prakticky nevedlo vyššie vzdelávanie a pre právnické štúdium bola elementárnym predpokladom úplná znalosť maďarského jazyka.

Povinná znalosť maďarčiny pre slovenských vzdelancov by sama o sebe nemusela pochopiteľne znamenať nič zlé, ak by v Uhorskom kráľovstve popri maďarskom právnickom vzdelávaní existovalo aj slovenské. Za daných podmienok preto nebolo celkom možné udržiavať odborný slovenský právnický jazyk. Dá sa to ilustrovať napríklad na tom, že počnúc rokom 1868 vznikla povinnosť štátnych inštitúcií vydávať úradné preklady zbierky zákonov do jazykov národností.⁶² Tieto preklady tak skutočne začali vychádzať, a to aj v slovenčine, avšak – čo je príznačné – s veľmi kolísavou a neustálenou právnou terminológiou, ktorá oscilovala medzi používaním latinizmov a jazykovými kalkami. Pripomeňme si, že ak latinizmy boli skôr typické v českom alebo nemeckom odbornom (a teda i právnom) jazyku, kalky boli a sú viac charakteristické pre maďarský jazyk, v ktorom sa veľmi dôsledne uplatňoval princíp jazykového purizmu. Ten viedol k vytváraniu úplne nových slov, vďaka čomu maďarský jazyk obsahuje relatívne málo internacionalizmov. Slovenský právnický jazyk stál však na križovateľke. Obrovskou nevýhodou preň bola skutočnosť, že neexistovala možnosť systematického zdokonaľovania sa v porovnaní s možnosťami, aké mala v Uhorsku maďarčina, alebo aj v porovnaní s českým právnickým jazykom v predlitavskej časti monarchie.

Ako sme už uviedli vyššie, v Uhorskom kráľovstve sa nachádzali univerzity v (Buda)Pešti a v Kluži,⁶³ pričom panoval názor, že na tak veľkú krajinu je tento počet škôl veľmi nízky. V prípade univerzity v Kluži mala táto ustanovizeň zabezpečovať vzdelanie najmä pre sedmohradské regióny, avšak nepredpokladalo sa, že by sa vo väčšom počte hlásili na túto školu aj obyvatelia zo západnej a severnej časti krajiny. Veľmi skoro po založení klužskej univerzity sa začalo uvažovať práve nad Bratislavou ako nad ďalším sídlom uhorskej univerzity. Prestíž získania statusu univerzitného mesta podporovali aj bratislavský župan a mešťanosta, pričom v prospech Bratislavy mali hovoriť vhodné priestory, či rozsiahla nemocnica (pre potreby lekárskej fakul-

⁶² Na základe § 1 Zák. čl. XLIV/1868 vo veci národnostného zrovnoprávnenia. (1867. évi XLIV. törvényikk. a nemzetiségi egyenjogúság tárgyában.)

⁶³ Univerzita v Kluži bola založená po tom, ako došlo k opätovnému zjednoteniu Sedmohradského veľkokniežatstva a Uhorského kráľovstva v roku 1868. V roku 1872 bol vydaný zákon, ktorým sa univerzita založila: Zák. čl. XIX/1872 o založení Klužskej uhorskej kráľovskej univerzity a o jej dočasnej správe. (1872. évi XIX. törvényikk a kolozsvári magyar királyi tudományegyetem felállításáról és ideiglenes szervezéséről.) Univerzita mala pozostávať za nasledujúcich fakúlt: Fakulta práva a štátnych vied, Lekárska fakulta, Fakulta filozofie, jazykov a histórie a Fakulta matematiky a prírodných vied.

ty). Práve lekárska fakulta mala byť kľúčovou súčasťou; už aj preto, že veľká časť študentov viedenskej lekárskej fakulty pochádzala zo zadunajských, severozápadných a severných stolíc Uhorska. Problém bol však v tom, že sa okolo založenia tretej uhorskej univerzity rozpútal regionálny zápas medzi ďalšími mestami, ako boli Ráb, Segedín, či Košice. Každé z týchto centier malo svojich zástancov a uhorské kráľovské ministerstvo školstva a kultu riešilo celú vec pomerne pomaly. Zakladanie tretej uhorskej univerzity sa preto odkladalo. Svoje akiste zohral aj nedostatok financií.

Keď sa však podľa kvantitatívnej analýzy z roku 1910 ukázalo, v akom nelichotivom postavení je uhorské vysoké školstvo v porovnaní so zahraničím (v Rakúskej časti monarchie bolo v tom čase osem univerzít, v Nemecku dvadsaťjedna, alebo v Belgicku štyri), pomaly sa začali hýbať ľady, aby došlo k založeniu ďalších vysokých škôl.⁶⁴ Predpisom slúžiacim k ich založeniu sa stal zákon z roku 1912,⁶⁵ na základe ktorého sa financovanie na založenie oboch univerzít zabezpečilo najmä zo štátnych prostriedkov a príspevkov miest. Zákon súčasne počítal s organizačným spojením univerzity so Štátnou nemocnicou v Bratislave. Čo v zákone určené zatiaľ nebolo, bola organizačná štruktúra univerzity. Názov novozriadenej inštitúcie v podobe Alžbetínska univerzita mal evokovať spomienky na manželku uhorského kráľa a rakúskeho cisára Františka Jozefa Alžbetu (1837 – 1898), ktorá bola v Uhorsku populárna.⁶⁶ Z pôvodne štyroch plánovaných fakúlt sa podarilo v priebehu rokov 1914 – 1918 rozbehnúť tri: právnickú fakultu, lekársku fakultu a fakultu filozofie, jazykov a histórie. Poslednú fakultu orientovanú na prírodné vedy sa už založiť nepodarilo.

---

⁶⁴ K tomu porovnaj: Dôvodová správa k zákonnému článku XXXVI/1912 o založení debrecínskej a bratislavskej uhorskej kráľovskej univerzity. (1912. évi XXXVI. törvénycikk indokolása a debreczeniés a pozsonyi magyar királyi tudományegyetem felállításáról.)

Dostupné na internete: <<https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=91200036.TVI&searchUrl=/ezer-ev-torveny/3Fpagenum%3D46>>

⁶⁵ Zák. čl. č. XXXVI/1912 o založení debrecínskej a bratislavskej uhorskej kráľovskej univerzity. (1912. évi XXXVI. törvénycikk a debreczeniés a pozsonyi magyar királyi tudományegyetem felállításáról).

⁶⁶ Jozef Beňa uvádza sv. Alžbetu Uhorskú ako tú, po ktorej mala byť univerzita pomenovaná. Beňa, J.: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislavě. In *Encyklopedie českých právních dějin. V. svazek, Pa-Právní*. Eds. K. Schelle – J. Tauchen. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 868. Maďarská legislatíva však túto univerzitu označovala ako Bratislavskú univerzitu uhorskej kráľovnej Alžbety (*pozsonyi m. kir. Erzsébet királyné tudományegyetem*), čo samozrejme nemôže byť odkaz na Alžbetu Durínsku (1207 – 1231), ktorá bola manželkou vojvodu a nie kráľa. Por. maďarský zák. čl. XXV/1921 o dočasnom premiestnení kluzskej a bratislavskej maďarskej kráľovskej univerzity. Porovnaj tiež Bartl, J. et al.: *Univerzita Komenského 1919 – 1994 Bratislava*. Bratislava: Univerzita Komenského, 1994, s. 14.

Záver

Alžbetínska univerzita bola duchom, jazykom i učiteľským zborom maďarskou inštitúciou. Ukázalo sa to naplno po vzniku Československa, keď vysvitlo, že túto inštitúciu nebude možné transformovať na československú univerzitu. Je ostatne charakteristické, že členovia jej profesorského zboru Béla (Vojtech) Tuka, E. Luknich a A. Kiss boli dôvodne podozriví zo zapojenia do protištátnej činnosti v prospech Maďarska.⁶⁷ Všetky tieto skutočnosti prispievali k tomu, že novozaložený štát sa rozhodol založiť univerzitu na Slovensku na zelenej lúke. História tomu chcela, že podobne ako v roku 1914, aj v roku 1919 bola nová bratislavská univerzita založená v dvojicike s ďalšou, tentokrát s brnianskou.⁶⁸ Začala sa tak písať najdôležitejšia kapitola dejín právnického vzdelávania v Bratislave.

Použitá literatúra

1. BARTL, J. et al.: *Univerzita Komenského 1919 – 1994 Bratislava*. Bratislava : Univerzita Komenského, 1994.
2. BEŇA, J.: Právnická fakulta Univerzity Komenského v Bratislavě. In *Encyklopedie českých právních dějin. V. svazek, Pa-Právní*. Eds. K. Schelle – J. Tauchen. Plzeň: Aleš Čeněk, 2016, s. 868 – 912.
3. BÓNIS, Gy.: Die praktische Juristen ausbildung im mittelalterlichen Ungarn. In: *Acta facultatis Juridicae Universitatis Comenianae. Die juristische Bildung in der Slowakei und Ungarn bis zum J. 1848. Materialien der IX. tschechoslowakisch-ungarischen Rechtshistorikerkonferenz, die zum 500. Jahrfeier der Begründung der Juristischen Fakultät in Trnava, vom 10. bis 12. November 1966 in Smolenice (Slowakei) tagte*. Bratislava: Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1966, s. 55 – 64.
4. BROCCHERIOVÁ, M. F. B. Intelektuál. In: *Středověký člověk a jeho svět*. Ed. Jacques Le Goff. Praha : Vyšehrad, 2003², s. 157 – 181.
5. CSIZMADIA, A.: Der Unterricht des Heimatrechts in der zweiten Hälfte des 18. Jahrhunderts und die Jurisprudentia practica von István Huszty. In *Acta facultatis Juridicae Universitatis Comenianae. Die juristische Bildung in der Slowakei und Ungarn bis zum J. 1848. Materialien der IX. tschechoslowakisch-ungarischen Rechtshistorikerkonferenz, die zum 500. Jahrfeier der Begründung*

---

⁶⁷ V apríli 1920 bola táto organizácia odhalená. Porovnaj Illýová, Z. – Malatinský, M.: *Dva procesy s Vojtechom Tukom*. Bratislava: Wolters Kluwer, 2017, s. 8.

⁶⁸ Zákon č. 50/1919 Sb. z. a n., ktorým se zřizuje druhá česká universita.

- der Juristischen Fakultät in Trnava, vom 10. bis 12. November 1966 in Smolenice (Slowakei) tagte.* Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1966, s. 79 – 90.
6. CSIZMADIA, A.: Vysoké školstvo v Uhorsku v 14. – 15. storočí. In: *Humanizmus a renesancia na Slovensku v 15. – 16. storočí.* Eds. Ľudovít HOLOTÍK – Anton VANTUCH. Bratislava: Slovenská akadémia vied, 1967, s. 100 – 117.
  7. *Dejiny Slovenska II (1526 – 1848).* Ed. S. Cambel. Bratislava: Veda, 1987.
  8. DEMMEL, J.: *Ľudovít Štúr.* Bratislava : Kalligram, 2015.
  9. DEMMEL, J.: *Panlávi v kaštieli.* Bratislava: Kalligram, 2017.
  10. ĎURČANSKÝ, M. – RATAJOVÁ, J. – POUSTA, Z.: Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze. In *Encyklopedie českých právních dějin. V. svazek Pa-Právni.* Eds. Karel Schelle – Jaromír Tauchen. Plzeň : Aleš Čeněk, 2016, s. 846 – 868.
  11. ECKART, F.: *A Jog- és állam tudományi kar története 1667 – 1935.* Budapest : Királyi magyar egyetemi nyomda, 1936.
  12. FLEISCHHACKER, J. *Institutiones Juris Hungarici Praemissis Ejusdem Historia ac Prolegomenis Tres in Libros divisae. Liber I-III.* Posonii : Typis Ioannis Nep. Schauff, 1795.
  13. GÁBRIŠ, T.: Humanizmus a renesancia v predmoháčskom Uhorsku a ich vplyv na právnické vzdelávanie a knižnú kultúru. In: *Acta facultatis iuridicae Universitatis Comenianaе,* 2007, roč. 25, s. 89 – 106.
  14. HALAGA, O. R.: Právny, územný a populačný vývoj mesta Košíc. Košice: Mestský národný výbor v Košiciach, 1967.
  15. HALÁSZ, I.: Vznik slovenskej právnickej infraštruktúry po roku 1918 (Príspevok k storočnici vzniku slovenského časopisu Právny obzor). In *Právnik,* roč. 156, 2017, č. 7, s. 603 – 618.
  16. HATTENHAUER, H.: *Evropské dějiny práva.* Praha : C. H. Beck, 1999.
  17. HLAVAČKOVÁ, M.: *Kapitula pri Dóme sv. Martina. Intelektuálne centrum Bratislavy v 15. storočí.* Bratislava : Pro historia, 2008.
  18. HOLINKA, R.: Založení Trnavské university. In: *Trnavský sborník. K 300. výročí založení university v Trnavě vydala v říjnu 1935 Učená společnost Šafaříkova v Bratislavě péčí gen. tajemníka prof. dr. Vladimíra Klecandy jako otisk „Bratislavy“, Časopisu pro výzkum Slovenska a Podkarpatské Rusi (IX. 3) v 1000 výtisících.* V Praze : Tiskem Státní tiskárny, s. 1 – 42.
  19. HUSZTY, S.: *Jurisprudentia practica seu Commentarius novus in Jus Hungaricum I-III.* Tyrnaviae, Typis Collegii Academici Societatis Jesu : 1766.
  20. CHIFFOLEAU, J.: Právo a práva. In *Encyklopedie středověku,* s. 525 – 539.

21. ILLÝOVÁ, Z. – MALATINSKÝ, M.: *Dva procesy s Vojtechom Tukom*. Bratislava : Wolters Kluwer, 2017.
22. JÁGER, R.: Časové vymedzenie vzniku veľkomoravského Nomokánona. In: *Konštantínove listy*, roč. 11, 2018, č. 2, s. 67 – 77.
23. JANKOVIČ, V.: *Trnavská univerzita*. Bratislava : Pamiatkový ústav, Bratislava, 1995.
24. JANKOVIČ, V.: Vznik a účinkovanie prvej bratislavskej univerzity – Academia Istropolitana. In: *Historický časopis*, roč. 12, 1964, č. 4, s. 535 – 551.
25. JOHNS, C. H. W.: *The Oldest Code of Law in the World*. Edinburgh : T. & T. Clark, 1903.
26. KELEMEN, E.: *Institutiones Juris Hungarici privati. Liber I-III*. Budae : Typis Regiae Scientiarum Univer. Hungaricae, 1814.
27. KMETY, A. – JUHÁSZ, R. I.: *A Kassai felsőoktatás intézményeinek hallgatói 1776 – 1852*. Budapest : Budapesti Eötvös Loránd Tudományegyetem, 2018.
28. KNORR, A.: *A magyar magánjog. Különös tekintettel a gyakorlati életigényeireis*. Pest : Eggenberger-felé akad. könyvkereskedés, 1873.
29. KÓNIA, Peter et al.: *Dejiny Uhorska*. Prešov: Vydavateľstvo Prešovskej univerzity v Prešove, 2013.
30. KOVY, A.: *Elementa jurisprudentiae Hungaricae*. Cassoviae : Typis Francisci Landerer, 1800.
31. KOWALSKÁ, E.: *Osvietené školstvo (1771 – 1815). Nástroj vzdelania a disciplinizácie*. Bratislava : Historický ústav SAV, 2014.
32. KOWALSKÁ, E.: Pôsobenie Kráľovskej akadémie v Trnave (1777 – 1784). In: *Trnavská univerzita v slovenských dejinách*. Eds. Viliam Čičaj. Bratislava : Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1987, s. 285.
33. LACLAVÍKOVÁ, M. – ŠVECOVÁ, A.: *Dejiny právnického vzdelávania na Trnavskej univerzite v Trnave*. Praha : Leges, 2017.
34. LE GOFF, J.: *Kultura stredoveké Evropy*. Praha: Vyšehrad, 2005².
35. LE GOFF, J.: *Za jiný středověk*. Praha : Argo, 2005.
36. LUBY, Š.: *Dejiny súkromného práva na Slovensku*. Bratislava : Iuraedition, 2002².
37. MARKOVICS, I. N.: *Epitome institutionvm Ivris Hvngarici privati*. Budae : Typis Regiae Vniversitatis Hvngaricae, 1822.
38. MEZEY, B.: Az ötszáz esztendő jogkönyv. In *Jogtörténeti szemle*, 2014 – 2015, č. 4.-1, s. 1 – 12.
39. MÚCSKA, V. et al.: *Dejiny európskeho stredoveku II. Vrcholný stredovek (od polovice 11. storočia do polovice 13. storočia)*. Bratislava : Hlbiny, 2019.
40. NÁNÁSI, L.: Az első magyar jogász-akadémikus Szlemenics Pál élete és munkássága. In: *Acta Universitatis Szegediensis, Acta juridica et politica*, 2013, roč. 3, č. 2, s. 171 – 195.

41. ÖKRÖSS, B.: *Általános magyar polgári magánjog az 1848. évi törvényhozás és az országbírói tanácsokmány módosításai nyomán.* Pest : HeckenastGusztáv, 1872⁴.
42. PEČÍRKA, J.: *Dějiny pravěku a starověku I.* Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1979.
43. POTEMRA, M.: Die Juristische Akademie in Košice in den Jahren 1848 – 1922. In: *Acta facultatis Juridicae Universitatis Comenianae. Právnická vzdelanosť na Slovensku (1848 – 1971). Materiály z konferencie k 50. výročiu vzniku Právnickej fakulty Univerzity Komenského v Bratislave (Smolenice 2. – 4. novembra 1971).* Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1975, s. 219 – 250.
44. PUTZ, C.: *System des ungarischen Privatrechtes.* Wien : Verlag der G. J. Manz'schen Buchhandlung, 1870.
45. RADVÁNI, H.: Knižnica a kníhtlačiareň trnavskej univerzity. In *Trnavská univerzita v slovenských dejinách.* Eds. Viliam Čičaj. Bratislava : Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1987, s. 209 – 221.
46. REBRO, K.: Istropolitana a Bologna. In: *Humanizmus a renesancia na Slovensku v 15. – 16. storočí.* Eds. L. HOLOTÍK – A. VANTUCH. Bratislava : Slovenská akadémia vied, 1967, s. 5 – 24.
47. REBRO, K.: K dejinám Academie Istropolitany. In: *Slovenská archivistika*, roč. 2, 1967, č. 1, s. 3 – 28.
48. REBRO, K.: Právnická fakulta trnavskej univerzity. In *Trnavská univerzita v slovenských dejinách.* Eds. Viliam Čičaj. Bratislava : Veda, Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied, 1987, s. 123 – 134.
49. REBRO, Karol. Die juristische Fakultät der Universität in Trnava (1667 – 1777). In *Acta facultatis Juridicae Universitatis Comenianae. Die juristische Bildung in der Slowakei und Ungarn bis zum J. 1848. Materialien der IX. tschechoslowakisch-ungarischen Rechtshistorikerkonferenz, die zum 500. Jahrfeier der Begründung der Juristischen Fakultät in Trnava, vom 10. bis 12. November 1966 in Smolenice (Slowakei) tagte.* Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1966, s. 11 – 22.
50. *Slovenské národné shromaždenie v Turčianskom sv. Martince 1861.* Ed. A. Sládkovič. Turčiansky sv. Martin: Matica slovenská, 1941.
51. SUHAYDA, J.: *A magyar polgári anyagi magánjog rendszere az országbírói értekezlet által megállapított Ideiglenes törvénykezési szabályokhoz alkalmazva.* Pest : Nyomatott Vodianer F.-nél, 1874³.
52. SZLEMENICS, P.: *Elementa Juris Hungarici Judiciarii civilis. Tomus I.* Posonii : Typis Simonis Petri Weber et Filii, 1829.
53. SZLEMENICS, P.: *Magyar polgári törvény.* Pozsony : Belnay örökösei, 1845².
54. ŠTULRAJTEROVÁ, J.: Vysoké školstvo v Uhorsku v 14. a 15. storočí a založenie Academie Istropolitany. In: *Zborník Filozofickej*

- fakulty Univerzity Komenského, Paedagogica, roč. 20, 2008, s. 49 – 58.*
55. TŘEŠTÍK, D.: *Kosmas*. Praha : Melantrich, 1972.
  56. VAVŘÍNEK, V.: *Cyril a Metoděj mezi Konstatinopolem a Římem*. Praha : Vyšehrad, 2013.
  57. VERGER, J.: Univerzita. In *Encyklopedie středověku*. Eds. J. LeGoff – J.-C. Schmitt. Praha : Vyšehrad, 2002, s. 822 – 833.
  58. VIETOR, M.: Die rechtswissenschaftliche Akademie in Košice bis zum Jahre 1848. In: *Acta facultatis Juridicae Universitatis Comenianae. Die juristische Bildung in der Slowakei und Ungarn bis zum J. 1848. Materialien der IX. tschechoslowakisch-ungarischen Rechtshistorikerkonferenz, die zum 500. Jahrfest der Begründung der Juristischen Fakultät in Trnava, vom 10. bis 12. November 1966 in Smolenice (Slowakei) tagte*. Bratislava : Slovenské pedagogické nakladateľstvo, 1966, s. 319 – 340.
  59. VOJÁČEK, L. et al.: *Dejiny verejného práva a prameňov práva*. Bratislava : Univerzita Komenského v Bratislave, Právnická fakulta, 2010.
  60. WENZEL, Gusztáv. *A magyar és erdélyi magánjog rendszere I – II*. Buda : A kir. m. egyetemi nyomda, 1863 – 1864.
  61. ZLINSZKY, I.: *A magyar magánjog mai ervényében különös tekintettel a gyakorlati gényeire*. Budapest : Franklin-társulat, 1902⁸.
  62. Žjadost'i slovenskijeho národa. In M. DOHNÁNY: *História povstaňa slovenskijeho z roku 1848 I*. Skalica: Písmom a tlačivom Fraňa Xaviera Škarnicla a sinou : 1850.

1. Zák. čl. II/1844 o maďarskom jazyku a národnosti. (1844. évi II. törvénycikk a magyar nyelv és nemzetiségéről.)
2. Zák. čl. XIX/1848 o uhorskej univerzite. (1848. évi XIX. törvénycikk a magyar egyetemről.)
3. Zák. čl. XLIV/1868 vo veci národnostného zrovnoprávnenia. (1867. évi XLIV. törvénycikk. a nemzetiségi egyenjogúság tárgyában.)
4. Zák. čl. XIX/1872 o založení Klužskej uhorskej kráľovskej univerzity a o jej dočasnej správe. (1872. évi XIX. törvénycikk a kolozsvári magyar királyi tudományegyetem felállításáról és ideiglenes szervezéséről.)
5. Dôvodová správa k zákonnému článku XXXVI/1912 o založení debrecínskej a bratislavskej uhorskej kráľovskej univerzity. (1912. évi XXXVI. törvénycikk indokolása a debreczeni és a pozsonyi magyar királyi tudományegyetem felállításáról.)
6. Dostupné na internete: <<https://net.jogtar.hu/ezer-ev-torveny?docid=91200036.TVI&searchUrl=/ezer-ev-torvenyei%3Fpagenum%3D46>>
7. Zák. čl. č. XXXVI/1912 o založení debrecínskej a bratislavskej uhorskej kráľovskej univerzity. (1912. évi XXXVI. törvénycikk

a debreczeniés a pozsonyi magyar királyi tudományegyetem felállításáról).

8. Zákon č. 50/1919 Sb. z. a n., kterým se zřizuje druhá česká universita.

9. Zák. čl. XXV/1921 o dočasnóm premiestnení klužskej a bratislavskej maďarskej kráľovskej univerzity.

Recenzenti:

doc. Mgr. Matej Mlkvý, PhD., LL.M.

prof. JUDr. Mgr. Vojtech Vladár, PhD.